

Список використаних джерел

1. Конституція України.
2. Цивільний кодекс України.
3. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні».
4. Закон України «Про інформацію».
5. Стефанчук Р.О. Захист честі, гідності та репутації в цив. праві. К., 2001.
6. Галяшина Е.И. Основы судебного речеведения: монография. М., 2003.

Попова Наталія Олександрівна,

заступник начальника другого відділу управління контррозвідувальної діяльності та власної безпеки Департаменту внутрішньої та власної безпеки Адміністрації Державної прикордонної служби, кандидат юридичних наук

ВИМОГИ ДО МОВИ ТА СТИЛЮ ПРОЕКТІВ АКТИВ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

У сучасних умовах активізації нормотворчої діяльності, зокрема і Кабінету Міністрів України, нормотворцям необхідно більше уваги приділяти не тільки змістовому навантаженню цих документів, а й загальним підходам до підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України (постанов і розпоряджень), їх форми, структури та техніко-юридичних особливостей розроблення з урахуванням нормопроектувальної техніки.

Як зазначено у Правилах підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України, текст проекту документа викладається з дотриманням норм сучасної української мови, з використанням дієслів у теперішньому часі. Майбутній та минулий час застосовується лише тоді, коли необхідно наголосити на часовому співвідношенні двох подій.

Складність предмета правового регулювання не може бути виправданням ускладнення викладу проекту документа;

– різні слова не можуть вживатися для визначення одного поняття. Одне і те ж слово не може вживатися для визначення різних понять. Вживання синонімів не допускається;

– слова, що вживаються в однині, стосуються множини, і слова, вжиті в множині, стосуються однини;

– якщо в тексті проекту документа є посилання на статті, частини, пункти, підпункти та абзаци статей законів або указів Президента України, номери статей, пунктів, підпунктів (коли вони зазначені цифрами) пишуться цифрами, а частин статей, абзацив – словами. Наприклад: У другому реченні абзацу третього пункту 3; У підпункті 3 пункту 5 цього Положення; У частині першій статті 4 Закону України «Про оборону України»;

– у тексті проектів постанови і розпорядження вживаються повні офіційні найменування органів державної влади, інших державних органів, підприємств, установ та організацій, а в тексті документів, що затверджуються постановами і розпорядженнями, та додатків – скорочені. Слово «Україні» у найменуваннях центральних органів виконавчої влади не зазначається;

– застосовуються лише широковживані слова іноземного походження. Перевага повинна надаватися українським відповідникам певного поняття;

– текст проекту документа не повинен бути перевантажений умовними скороченнями (зокрема абрєвіатурами). Допускається вживання усталених (узакоханих) скорочень. Наприклад: КВЕД, УКТЗЕД, ЄДРПОУ;

– слід уникати вживання недоречних словосполучень, зокрема таких, як покарання у виді (можливий варіант – такий вид покарання, як), оподаткування податком (слід – обкладення податком), стихійні лиха (в українській мові – лише однина), сплачені платежі (слід – внесені платежі), продовження ліцензії (слід – продовження строку дії ліцензії), не віднесені до цінних паперів (слід – не належать), інші терміни застосовуються у значенні законів з питань (слід – у значенні, наведеному у законах з питань), відсоток від розміру (слід – відсоток розміру), документ направляється (слід – надсилається, подається), уступка вимог (слід – відступлення).

Для мовлення акта дуже важливим є точний і правильний добір потрібного слова (терміна) у певному контексті.

Недоліком документа є вживання в ньому полісемії, синонімії й омонімії. Використання синонімів повинно бути продуманим, виваженим, обережним, щоб їх наявність не викривила зміст. Інколи вживання синонімів дозволяє уникнути повторів у тексті (напр., підозрюваний має право, підозрюваний вправі).

Досить важливим є вміння вибрати з ряду близькозначних слів найточніше, найвідповідніше і змістом, і забарвленням. Якщо одне поняття називається різними термінами, вони переважно є абсолютними синонімами, тобто тотожними за значенням і стилістичним забарвленням (наприклад, асиміляція – уподібнення). Якщо ж одне й те саме слово вживається у різних термінологічних системах, то ці слова виступають як омоніми.

Якщо полісемія слів – явище природне й неминуче, то полісемія в мові акта – це явище небажане. Значення багатозначних слів у контексті легко визначити, а в термінованому правовому мовленні це ускладнюється через однорідність контексту, використання стандартизованих конструкцій. Кожне правове поняття повинно співвідноситися тільки з одним правовим терміном, а кожен термін – лише з одним поняттям.

Під час складання актів певні труднощі викликають пароніми (спільнокореневі слова, схожі за вимовою і будовою, але різні за значенням). Незначна різниця у написанні та вимові ускладнює їх засвоєння, призводить до неправильного вживання слів. Щоб уточнити значення та правопис потрібної лексеми – варто звернутися до відповідних словників. Наприклад:

особистий – особовий. Особистий – індивідуальний, стосується окремої особи, належний особі: особиста власність, особиста думка, особисте життя; слово особовий – такий, що стосується особи взагалі, багатьох осіб: особовий склад, особова справа (у відділі кадрів). Цей прикметник вживається як граматичний термін: особове дієслово, особовий займенник.

Порушують ефективність акта, його чіткість, однозначність та стислість плеоназми (близькі за змістом слова, які є логічно зайвими): травматичне ушкодження (травма і є ушкодженням), захисний імунітет, інформаційне повідомлення, легальний закон, сьогоднішній день (сьогодні) та ін.

Повторення одних і тих же слів породжує бідність мовлення, робить вислів неблагозвучним, ускладнює сприйняття тексту, бо привертає до себе увагу – йдеться про тавтологію (поєднання спільнокореневих слів): адресувати на адресу, направлена у напрямку та ін. Проте в окремих випадках у правових текстах тавтологія є виправданою. Так: Обвинувальний висновок у справі Марченка О.Л., обвинуваченого в

Останнім часом іншомовна лексика дедалі активніше застосовується у праві. По можливості, краще не застосовувати в текстах документів іншомовних слів, які мають відповідники в

українській мові (напр.: адекватний – відповідний, рівний; адепт – прибічник; автопсія – розтин (трупа); екстрений – терміновий; компенсація – відшкодування; інцидент – випадок, непорозуміння, неприємна подія; пріоритет – перевага, першість; рентабельність – вигідний, доцільний; локальний – місцевий, вузький, обмежений; фундація – заснування тощо). Але це не означає, що слід замість іншомовних слів, які є загальноповживаними та більш зрозумілими, вживати власне українські слова (напр., укр. задум – іншом. проект; укр. життєпис – іншом. біографія тощо). Використовувати іншомовні слова доцільно і тоді, коли вони отримали міжнародне визнання (напр.: бланк, кредит, диспозиція, делікт, патент, кодифікація, інструкція тощо).

Українська мова тісно контактувала з російською не одне століття. Внаслідок цього до неї потрапило багато російських слів: завод, начальник, чиновник, указ, законопроект тощо. Проте, з іншого боку, це призвело до вживання в українському мовленні русизмів. Така мішана мова здобула назву суржик (просторіччя). Занадто часто можна прочитати таке: слідує заняття (наступне), слідує діяльність (подальша), жилий масив (житловий), податок з доданої вартості (доданої), справи направити до суду (подати, надіслати), довідки працюючих (працівників), виписка з протоколу (витяг), приймати участь (брати), являється (є).

Загальним принципом викладу нормативно-правових текстів є відсутність у них жаргонної й іншої просторічної лексики. Зрозумілість юридичного документа не може бути порушена вживанням слів місцевого діалекту (діалектизми), що доступні населенню окремих регіонів, але незрозумілі більшій частині населення країни. Мова актів повинна прагнути до уніфікації та забезпечувати узгодженість системи законодавства України.

У тексті документа небажано використовувати слова в їх переносному значенні: епітети, метафори, метонімію. Наприклад, метонімічні конструкції «умисні дії... караються», «порушення правил... карається». За змістом формулювання виходить, що карається певна дія, певні правила, а не особа, що вчинила цю дію. Краще було б сформулювати таким чином: «Особа, яка вчинила умисні дії/порушення правил, карається...». Проте у правотворчості допускається вживання метафор і метонімії як різновиду полісемії, що є переносним використанням номінативного значення слова. У наведеному

випадку мова йде про використання значення слова для підкреслення точності й уточнення думки укладача.

Отже, дотримання загальних підходів до підготовки проєктів актів Кабінету Міністрів України, їх форми, структури та техніко-юридичних особливостей розроблення є запорукою ефективної діяльності цього державного органу, належного забезпечення державного суверенітету і економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Правил підготовки проєктів актів Кабінету Міністрів України: постанова від 6 вересня 2005 року № 870 [Електрон. ресурс]. [Режим доступу]: <https://xn--80aagahqwiyibe8an.com/kabineta-ministriv-postanovi/postanova-vid-veresnya-2005-870-pro153519.html>.

Онуфрієнко Олексій Володимирович,
доцент кафедри менеджменту Економіко-
гуманітарного інституту національного
університету «Запорізька політехніка»,
кандидат юридичних наук, доцент

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ МЕТАФОРИ-НЕОЛОГІЗМИ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ТА НАУЦІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Одним з основних способів терміногенезу є модифікація лексичного значення усталеного слова як мовної одиниці для номінації спеціального поняття, в тому числі й за рахунок використання так званої «термінологічної метафори», тобто семантичний спосіб термінотворення. Цей феномен (на відміну від граматичного, синтаксичного способів та запозичення [3]) нечасто стає предметом наукових досліджень. Втім слід констатувати підвищення уваги науковців, котрі репрезентують у тому числі й європейське термінознавство, до цієї тематичної проблематики. Зокрема, французький лінгвіст А.Ассаль у роботі «Термінологічна метафоризація» [4] обґрунтував, що метафоричний аспект в оформленні та номінації понять є безумовно важливим, оскільки в процесі терміногенезу дослідники нерідко мають «витягувати» із загального мовного резервуару вже наявну лексему, котра переноситься та метафорично пересемантизується, щоб позначити зароджуване поняття [2] і потребує вербалізації. А. Ассаль розрізняє